

Havo

Doorgeslagen vraagstelling en correctie

Ben Vriesema is docent op het Jac. P. Thijsse College in Castricum.

Bart den Uyl is docent op het VAVO Lyceum in Utrecht.

Met spanning werd zowel door docenten als leerlingen uitgekeken naar het examen met vragen over de nieuwe historische contexten. Het Britse Rijk, Duitsland na de Eerste Wereldoorlog tot en met de Eenwording, en Nederland van 1948 tot de kredietcrisis van 2008 stonden op het programma. Uiteraard was bekend dat veel meer leerlingen dan voorheen eindexamen zouden gaan doen, immers, de bevordering van havo 4 naar havo 5 was door 'corona' heel duidelijk in het voordeel van de leerling uitgevallen. Het was dezelfde groep die vorig jaar en ook dit jaar een (korte) tijd weinig, en een (lange) tijd alleen maar online lessen had gevolgd. Toch gingen velen met goede moed het examen in, er was tenslotte altijd nog de mogelijkheid om een vak weg te strepen. En voor geschiedenis moet je wel heel veel leren en kunnen: voor veel leerlingen was de keus snel gemaakt.

'Wellicht had er een betere eindredactie op het havo-examen moeten plaatsvinden'

Was het eindexamen te moeilijk, te makkelijk? Een eenvoudig antwoord op die vraag is niet te geven. Er zaten een paar vragen bij die – ook voor coronage-dupeerden – zeker te doen waren: een donkere vorst die buigt voor Queen Victoria en van haar een Bijbel ontvangt, er waren weinig leerlingen die niet doorhadden dat hier sprake was van superioriteitsdenken ten tijde van het imperialisme ('the white man's burden' als ant-

woord kwam vaak langs). Ook de vraag waarbij verschillende gebeurtenissen aan gevolgen gekoppeld dienden te worden: een inkoppertje. En te voorspellen was dat er een jaartalvraag zou komen over de Reform Bill. Er zaten ronduit 'leuke' vragen tussen: de vraag over Bartjens koppelde de wiskunde aan de actuele situatie van de Opstand en een kenmerkend aspect. Opvallend genoeg was de verdeling over de onderwerpen niet geheel evenredig: het Britse Rijk en Duitsland overheersten, de historische context Nederland kwam er bekaaid vanaf: slechts 4 'echte' vragen over deze context, de andere onderwerpen werden dubbel zo vaak bevraagd. Er waren van de 27 vragen genoeg vragen die voor de leerlingen echt moeilijk waren. Het zeer stringente antwoordmodel (maar liefst 19 keer een 'opmerking' voor de corrector hoe exact na te kijken en wat zeker niet goed te rekenen) zorgde bij menig docent tijdens het corrigeren voor diepe fronsen in het voorhoofd. Was het nou echt niet mogelijk om

een streepje te plaatsen onder het woord 'uitbouw' in vraag 7, zodat je zeker kunt zijn dat leerlingen daar hun antwoord op baseren? En was het nou echt nodig om bij vraag 15 leerlingen twee keer hetzelfde antwoord te laten geven over de behandeling van een gevangene? Of neem vraag 14: in de introductie van de vraag staat dat de bron een belangrijk document is voor de ontstaansgeschiedenis van de Republiek van Weimar. Er wordt vervolgens gevraagd welke politieke verandering de legerleiding mogelijk maakt. Dan ga je er als leerling toch van uit dat je antwoord zeker niet 'de Republiek van Weimar kon hierdoor ontstaan' kan zijn. Dat staat immers al in de vraag! Dan bedenk je wat anders. Met zijn formulering is het bijna een strikvraag. Wellicht had er een betere eindredactie op het havo-examen moeten plaatsvinden. Het verwarrende 'gebod' van vraag 3, de 'ontwrichting' van vraag 17, het 'nuanceren' bij vraag 22, dat had toch simpeler gekund. Regelmatig is het antwoord zo voor de

De titel van dit schilderij luidt: *Koningin Victoria overhandigt de Bijbel aan een Afrikaans opperhoofd (Het geheim van Englands grootsheid)*. Het is geschilderd door Thomas Jones Barker in 1861. Collectie Hermitage Museum.

hand liggend dat leerlingen het niet benoemen. Bij vraag 11 moeten de leerlingen uitlegen hoe een Brits artikel over kindermoordende Indiërs de Britse beleidsverandering moet ondersteunen. Nou, omdat de Indiërs worden afgeschilderd als kindermoordenaars natuurlijk! Waarom moet een leerling dan nog schrijven dat daarom 'een Brits bestuur noodzakelijk is om Britse belangen te beschermen'? Dat gebeurt vaak in het correctievoorschrift. Leerlingen moeten beschrijven dat Nederland de neutraliteitspolitiek loslaat én opschrijven dat Nederland hiermee openlijk een kant kiest (ja duh!). Bij vraag 6 moeten leerlingen de ontwikkeling noemen die de Oneida-stam hun hertenvlees kost. Als ze braaf opschrijven dat er steeds meer landbouwende kolonisten komen wonen mag je eigenlijk maar 1 punt geven, omdat de leerling ook hadden moeten opschrijven dat dit steeds minder leefruimte voor de stam betekende. Lijkt me nogal wies. Taalkundig hebben de makers ongetwijfeld gelijk, de leerlingen hadden beter moeten lezen. Maar wanneer je zo'n zeer strikt correctievoorschrift maakt, zorg er dan alstublieft ook voor dat de nadruk van wat je wilt bevragen aan de leerling duidelijk wordt. Dit hoeft heus geen grote verandering in het examen te zijn: geef cursief of met een onderstreping aan dat het antwoord richting die belangrijke woorden moet gaan. Op die manier kun je echt het kaf van het koren scheiden. Wanneer je voor de havoleerling de vakvaardigheden, het historisch denken, de oriëntatiekennis, de inhoud van de drie historische contexten en de vele kenmerkende aspecten beter wilt toetsen, zou je op een eenvoudige wijze enkele kleine aanpassingen kunnen doen, zonder de kwaliteit uit het oog te verliezen. Wordt ongetwijfeld vervolgd.

Vmbo

Veel en gesloten

Als je wilt leren vloeken, moet je na een jaar corona een examen nakijken. Het was veel: veel bronnen, veel vragen, veel lezen, veel feiten en veel begrippen. Dat lijkt op het eerste gezicht makkelijk, maar als je het gaat nakijken kom je de beperking tegen dat leerlingen niet veel ruimte krijgen in het antwoorden. Het is goed of fout, punt. Op het forum van de VGN krijg je dan ook discussies over omschrijvingen van begrippen en kom je op het hellend vlak van historische onjuistheden. Sommige leerlingen hebben het echt begrepen maar antwoorden te vaag, te algemeen of met gebrekkige bewoordingen. Na de eerste scan in de gymzaal leek het examen inderdaad goed te doen. Er werd afgetrapt met de standaardvraag over de grondwetswijziging van 1848 en net als in 2019 werd staatsinrichting ook bevestigd buiten Nederland 1848-1914, er werd zelfs mee afgesloten. Bij de laatste opdracht (51) werden de leerlingen nogmaals bevestigd over het jaartal 1917 in relatie tot de parlementaire democratie, maar 1917 was ook al langgekomen bij opdracht 13, waarbij de leerlingen moesten aangeven door welk onderdeel van de grondwetswijziging in 1917 de liberalen minder

stemmen kregen. Je hoorde ze bijna denken: alweer? De nadruk op vragen rondom democratie en rechtsstaat, het stemrecht, de totalitaire staat en aanverwante artikelen, was opvallend dit jaar. De Eerste Wereldoorlog en de Koude Oorlog waren daardoor wat op de achtergrond aanwezig in dit examen. Wat ook opvallend was, was dat er geen vragen bij waren waar drie begrippen aan elkaar gekoppeld moesten worden, zodat het een historisch correct verhaal wordt. Fijn voor de leerlingen omdat ze dit altijd wel lastig vinden om goed te beantwoorden en fijn voor de docenten omdat het nakijken hiervan altijd veel discussie oplevert.

Er waren ook mooie vragen bij, waar leerlingen goed konden laten zien dat ze spotprenten begrepen en konden koppelen aan hun kennis. Zo was daar vraag 17 waarbij leerlingen hun kennis kwijt konden over de Dolkstootlegende en vraag 12 waar ze konden laten zien dat ze een spotprent goed konden interpreteren.

De veelheid leek de makers ook de das om te doen, dat zag je vooral bij vraag 50. Er werd gevraagd om een economische reden waarom alle lidstaten dezelfde tijd zouden moeten handhaven in plaats van zomeren wintertijd... Daar kwamen hele bijzondere antwoorden op. Al met al was het een examen met gesloten vragen waar weinig in te schuiven viel en dat de leerling vooral testte op uithoudingsvermogen en gestampte kennis. ▶

Jikkemien Kuypers is docent geschiedenis op SG Newton in Hoorn en was Geschiedenisdocent van het jaar 2018.

Belgische vluchtelingen worden opgevangen in Amsterdam. Foto uit 1914 door Bernard Eilers. Collectie Stadsarchief Amsterdam.

